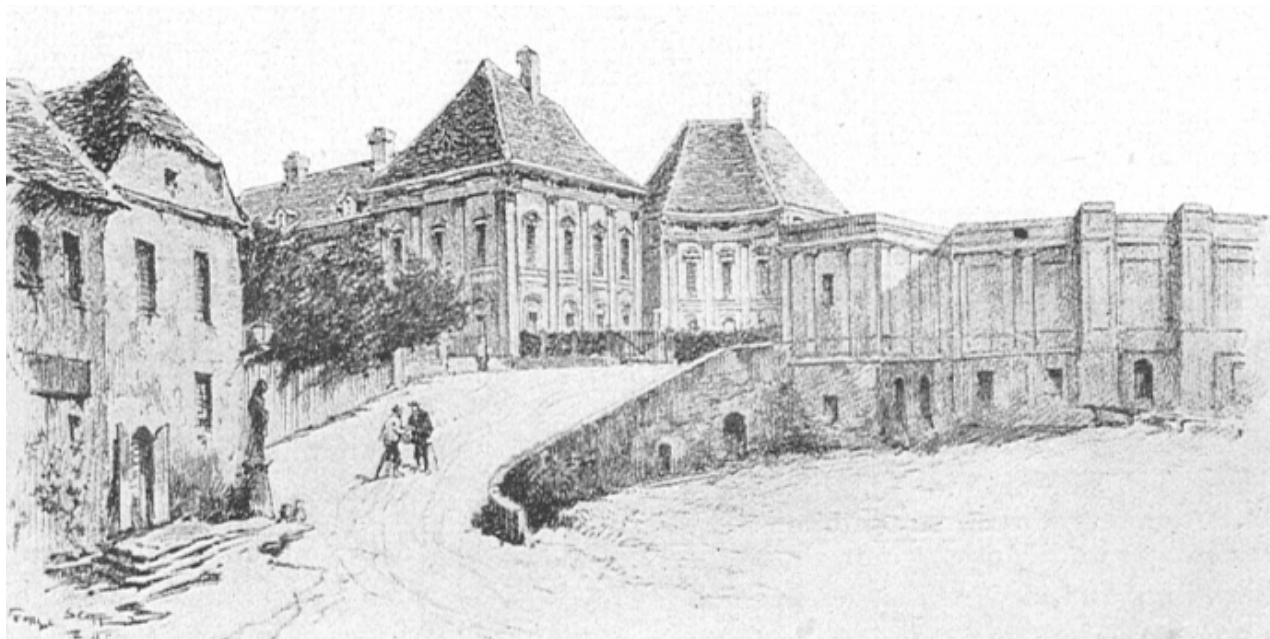

Slavkov v době Napoleonově

wn primaplana.cz/news/slavkov-v-dobe-napoleonove

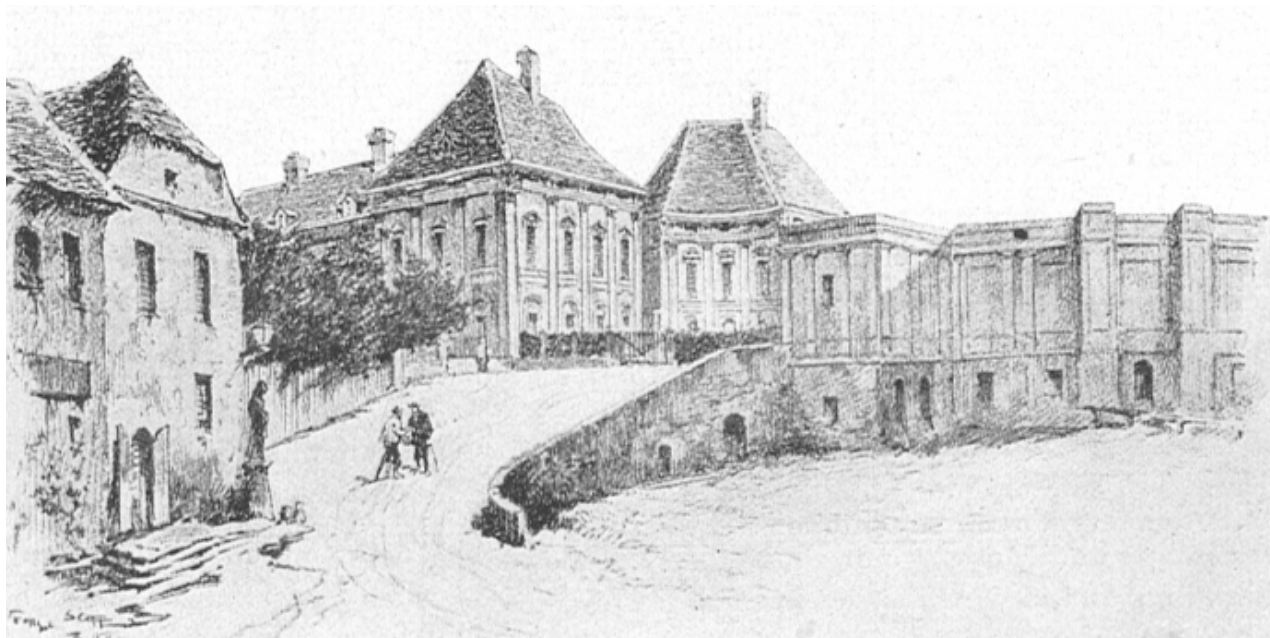
13.10.2007 17:08

Karel Sáček

Naposledy upraveno: 01.07.2014

Proč je po Slavkovu pojmenována bitva

Vojáci! Jsem s vámi spokojen. Splnili jste, co jsem očekával od vaší neohroženosti. Postačí, když řeknete: bojoval jsem u Slavkova, aby vám každý řekl: To je hrdina! Těmito obratně volenými slovy pochválil Napoleon své vítězné vojáky v rozkaze, který datoval ve Slavkově dne 3. prosince 1805 (na originálu je uvedeno podle revolučního kalendáře: 12. frimairu roku XIV). Téhož dne mělo být celé jeho znění slavnostně přečteno z balkonu slavkovského zámku. Kolika vojákům byla dopřána čest vyslechnout jej osobně z císařových úst, není známo. Část francouzských sborů musela v duchu zničující strategie po bitvě pronásledovat ustupující ruské a rakouské vojáky, část zůstala rozložena na bojišti. Do Slavkova s Napoleonem přijela nejdříve císařská garda a štáb.

Přístup do slavkovského zámku v první polovině 19. století.

Vystrašení měšťané žijící pod zámek, z něhož Napoleon děkoval svým vojákům, ještě ani pořádně nevěděli, jak bitva vlastně dopadla, natož aby předvídali, že z nezapamatovatelného množství bitev zůstane právě tato dlouho zapsána v učebnicích dějepisu, vojenských příručkách i na ukazatelích vzdálených ulic a náměstí.

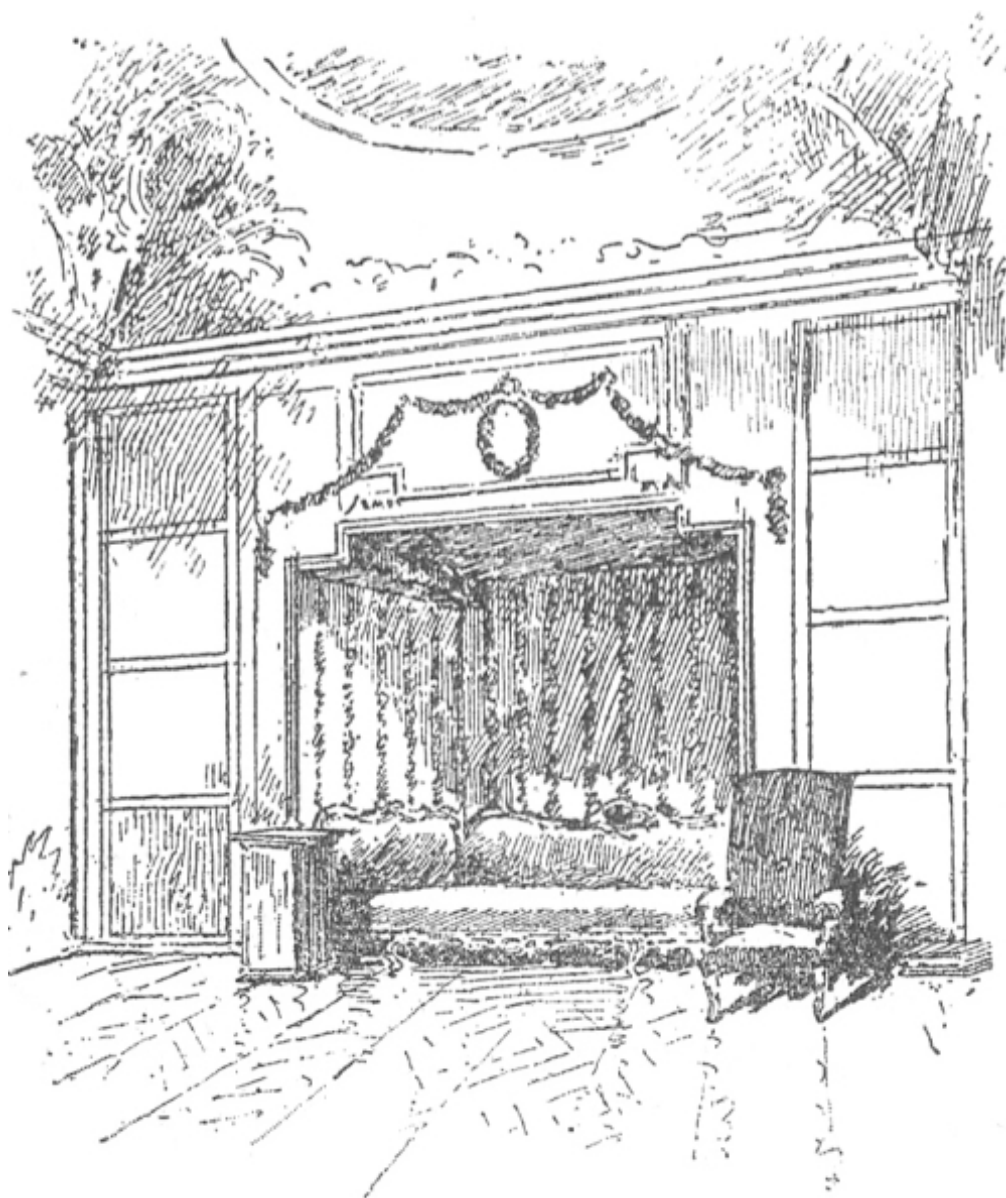
Již ne jeden mudrlant pochybovačně zakroutil hlavou. Jak je možné, že bitva nese jméno města, ve kterém se vůbec nebojovalo? Německý geograf Johann Georg Kohl ve svém cestopisu *Sto dní na cestě rakouskými zeměmi* vytištěném roku 1842 konstatuje bez zaujetí: „*Město Slavkov ve skutečnosti nemělo s bitvou po něm pojmenovanou nic společného. Leží více než jednu míli od místa konfliktu a z bojiště nelze spatřit ani jeho kostelní věže. Obyvatelé Rousínova prohlašují, že bitva byla po Slavkově pojmenována pouze pro potěchu knížete Kounice.*“ Označování bitev patří mezi vyhlášené oříšky historiků. Rozhodující je, z pohledu jaké strany na ně bylo nahlíženo. Například bitva u Waterloo bývala některými dějepisci tvrdošijně nazývána bitvou u Belle-Alliance. Nelze se tedy divit, že podobně jako Kolín s bitvou u Kolína nebo Hradec Králové s bitvou u Hradce Králové, spojuje Slavkov se samotným střetnutím pouze tenká nitka souvislostí. Město sice bylo ještě obehnáno

hradbami a vstoupit do něj bylo možné pouze jednou ze tří bran, pro žádnou ze zúčastněných armád však nehrálo zásadní vojenskou roli a stačilo je kontrolovat pro zajištění snadného průchodu.

Francouzští vojáci vkročili poprvé do Slavkova 21. listopadu. Patřili k Legrandově divizi IV. sboru maršála Soult, kterému bylo město s okolím určeno k odpočinku. O týden později již zase byli pryč, na nových pozicích blíže Brna. Předtím ještě údajně ze svého předsunutého pozorovacího stanoviště u kaple svatého Urbana dělovými ranami signalizovali hlavním silám přibližující se armády protivníka. Měšťané úzkostně vyhlíželi, kdo po nich převezme kontrolu nad městem. Dne 29. listopadu se po desáté hodině objevili vojáci spojeneckého předvoje polního podmaršála Kienmayera. Za nimi následovaly další oddíly ruských a rakouských vojáků, které procházely Slavkovem v průběhu následujících dvou dnů. Večer před bitvou zastihl ve Slavkově oba spojenecké panovníky, rakouského císaře Františka a ruského cara Alexandra. Ještě 2. prosince v dopoledních hodinách pochodovaly městem poslední jednotky ruské carské gardy, které od Bučovic spěchaly směrem na Křenovice. Zanedlouho poté, znovu ve značném spěchu (a nepořádku), tudy opouštěli poražení spojenečtí vojáci bojiště a pokračovali po tzv. Uherské silnici ke Ždánickému lesu. Francouzské oddíly pak ve městě zůstaly až do 6. ledna následujícího roku.

Pouhá přítomnost tisíců vojáků však nebyla tím, co vrylo jméno města do paměti lidstva. Podobně přece trpěly desítky dalších moravských měst a vesnic. Možná je to paradoxní, ale o pojmenování události plné zabláceného a krví potřísněného vypětí sil, rozhodlo pohodlí barokního zámku, který v podstatě stál v cestě postupující vítězné armádě, přesněji řečeno její části, při níž se zdržoval nejvyšší velitel. O jménu bitvy, zvěčněném s pýchou na pamětních medailích či na vojenských zástavách vítězných pluků rozhodl přesun Napoleonova císařského stanu (hlavního štábu) do slavkovského zámku.

Pohodlí bylo natolik působivé, že se o něm císař neopomněl zmínit v dopise bratru Josefovi hned 3. prosince: „*Dnes večer ležím v posteli v pěkném zámku pánů Kouniců ve Slavkově.*“ V téže posteli spala podle místní pověsti i rakouská císařovna Marie Terezie a císařové Josef II. a František II. V rámci prohlídky současné instalace zámeckých interiérů návštěvník jednu postel spatří a při troše štěstí se i dozví, že právě to je ona, Napoleonovým ulehnutím poctěná. Žel, pro toto tvrzení chybí jakýkoliv věrohodný doklad. Přinejmenším z tohoto důvodu nezbývá, než opakovaně vysvětlovat zapáleným bonapartistům iracionalitu odlupování třísek z této postele za účelem jejich zařazení do sbírky relikvií.

„Napoleonova“ postel podle tisku z roku 1927.

Je vyobrazena v komnatě západního křídla, která sousedí s koupelnou a v současnosti má zcela jiný vzhled.

V dopise své choti Josefině, odeslaném také 3. prosince, se Napoleon o posteli nezmínil: *„Dnes přenocuji na zámku knížete Kounice, kde prospím dvě nebo tři hodiny“*. Z následujících řádků určených císařovně lze pochopit, proč o nocování vlastně psal: *„Trochu jsem se přepracoval a po osm dosti chladných nocí jsem spal pod širým nebem.“* Vytopené komnaty musely na císaře působit jako završení triumfu. A líbil-li se zámek císaři, což teprve jeho vojákům! Po bitvě se do zámku nastěhovalo prý až 350 francouzských důstojníků, kteří podle svědectví uprchlého písaře Nalepy *„věnovavše se všemožnému pohodlí, poukazovali hlavní pozornost nejen kuchyni a sklepům, nýbrž i zámecké zbrojnici“*. Mimochodem, o tom kde a jak spali tito důstojníci prameny mlčí.

Majitelem slavkovského zámku byl roku 1805 šlechtic, jehož celé jméno znělo: Dominik Ondřej II. říšský kníže Kounic-Rietberg hrabě Questenberg. Tento nejvyšší císařský štolba a někdejší velvyslanec ve Španělsku se narodil v roce 1739 a zámek společně s celým panstvím zdědil osm let před bitvou po svém starším bratrovi. Dominik Ondřej sice byl významným mužem a čtvrtým nejbohatším aristokratem na Moravě, ale počátek 19. století zastihl jeho sídlo pouze v odlesku někdejší slávy. Stačí nahlédnout do psaní správci panství, ve kterém kníže *milovaný Slavkov* charakterizuje jako *„místo k ukojení vášní loveckých stvořený, k němuž po stránce kratochvíle víže se mnoho rodinných tradic“*. Již žádné reprezentativní sídlo a žádná zmínka o obrazové galerii širokého věhlasu. Pro ambice Kouniců byl slavkovský zámek příliš vzdálen od císařského dvora a byl využíván pouze k občasným radovánkám.

Pozorný čtenář jistě přemítá, kde se zdržoval majitel zámku v čase bitvy. Vždyť císařské sídelní město bylo od poloviny listopadu obsazeno nepřátelskou francouzskou armádou! Je známo, že Dominik Ondřej tam pobýval na počátku listopadu 1805, ale poté co

k němu dorazily první nepříznivé zprávy, hlavní město opustil. Odjel společně se svým generálním sekretářem do uherské Pešti, části nynější Budapešti. Společně s ním prchaly z Vídně na různé strany z obav před Francouzi tisíce dalších osob – císařský dvůr, převážná většina vídeňské nobility a zámožnějšího měšťanstva.

Kníže Dominik Ondřej byl ženat od roku 1762 s Bernardinou hraběnkou von Pettenberg-Wittem, která mu porodila dvě dcery a následníka Aloise Václava. V roce 1779 kněžna ve Vídni zemřela a Dominik Ondřej zůstal do konce života vdovcem, což je vhodné připomenout v souvislosti s romantickou, ale smyšlenou pověstí o mlékařce-vyzvědačce. O její popularizaci se v povídce Mlékařka od Slavkova zasloužil francouzský spisovatel Gachot. Vypráví o sličné dámě, která přinesla Napoleonovi před bitvou na kopec Žuráň džbán mléka a přitom pečlivě pozorovala rozestavení jeho armády. Po bitvě se měl vítězný císař podle této pověsti na slavkovském zámku setkat s hraběnkou Kounicovou a skupinkou šlechtičen pobývajících u ní na návštěvě, načež mezi těmito dámami poznal převlečenou mlékařku. Příběh snad ani do historické publikace nepatří, ale přivádí nás k zajímavému postřehu. V den slavkovské bitvy neměl kníže Kounic téměř žádnou ženskou příbuznou. Nežila žádná jeho sestra, švagrová ani dcera. A jeho neteř Marie Eleonora byla od svatby konané na slavkovském zámku v roce 1795 hraběnkou Metternichovou. Tedy chotí muže, který zanedlouho převezme úřad jejího děda a stane se jedním z nejzarputilejších Napoleonových protivníků.

Slavkovské náměstí v první polovině 19. století.

Kromě zámku se ve Slavkově nacházelo ještě jedno místo, které muselo nutit k zamyšlení všechny, kteří jej navštívili. Relace francouzského maršála Soultta ze 16. prosince je sice nevhodným pramenem pro poznání bitvy, přeplněná lichotkami císaři, můžeme v ní ale zmínku o tomto místě nalézt. Je těžké odhadovat, zda bývalý syn notáře třímající maršálskou hůl byl tak sečtělý, poetický, nebo byl pouze ovlivněn místními patrioty, když psal: *„Všimli jsme si, že nebe, dosud zatažené, zjasnělo a že první hvězda, co se objevila, vyšla právě nad císařovým stavením. Toto znamení, jež všechny udivilo, by se vrylo do duší ještě více, kdyby si připomenuli, že velký Kounic, rádce a ministr Marie Terezie, ten, který jistým způsobem založil a zkonsolidoval rakouské císařství, je pochován ve Slavkově a že se bitva odehraje téměř nad jeho hrobem.“*

Soultem obdivovaný velký Kounic nebyl nikdo jiný než kníže Václav Antonín, otec Dominika Ondřeje. Tento někdejší nejvyšší úředník habsburské monarchie, byl spjat především s epochou habsbursko-pruského soupeření – přesto je zajímavé pozorovat stín jeho politiky i po vypuknutí francouzské revoluce, kdy už téměř ze smrtelné postele vzkazoval prostřednictvím hraběte Ayala, aby Rakousko ukončilo válku vedenou bez úspěchu od roku 1792 a do vývoje událostí ve Francii se snažilo diplomaticky zasáhnout po dohodě se

všemi velmocemi. Václav Antonín zemřel ve vídeňském paláci 27. června 1794. Tři dny poté bylo jeho tělo převezeno do Slavkova a uloženo do rodinné krypty, nacházející se kousek od zahradníkovy domu při vchodu do zámecké zahrady. Poté, co byla v roce 1795 pod kostelem sv. Jana Křtitele na Špitálce zřízena nová kounicovská krypta, byla do ní rakev s tělesnými ostatky kancléře přenesena. O deset let později oslovila francouzského maršála natolik, že zmínku o ní považoval za nutné zachovat následujícím generacím ve svém vojenském hlášení. Maršál připsaní těchto řádků nemohl tušit, že až bude po boku obdivovaného Kounice pohřbíváno tělo jeho syna Dominika Ondřeje, bude na březích vzdálené ruské řeky Bereziny zuřít bitva, zvěstující soumrak impéria, které pomáhal u Slavkova proslavit.

Úryvek Soultova hlášení musí ve slavkovském obyvatelstvu budit pozornost ještě z jednoho důvodu. Maršál spojil bitvu s udivujícím svitem hvězdy, která zjasnila večerní nebe. O legendárním slavkovském slunci, na jehož krvavě rudý východ dlouho vzpomínal samotný Napoleon, nezanechal Soult ani čárku. Překvapí to ještě více, když si uvědomíme, že první sluneční paprsky odkryly mlhou zahalené spojenecké vojáky a jimi opouštěné pozice, na které zanedlouho zaútočil právě Soultův sbor.

Východ i západ slunce nad slavkovským bojištěm jsou působivou podívanou, jejíž romantika by mohla utrpět snad pouze tehdy, byla-li by pozorována společně s meteorologem. Ten totiž ví, že slunce má rudou barvu, když je pozorováno skrz atmosféru s přítomností většího množství prachových částic, které rozptylují modrou část spektra viditelného světla, zatímco červená jimi dokáže díky větší vlnové délce proniknout a být tak viditelnou. Tato zákonitost by nás měla přivést k závěru, že se Napoleon nad krvavou barvou slavkovského slunce s ohledem na kouř z nespočetných táborových ohňů doutnajících před jeho východem vůbec neměl pozastavovat.

Dokonce je možné, že kvůli znečištěné atmosféře bylo vidět onoho prosincového rána stejně mysticky rudé slunce i nad Paříží, Vídní či Petrohradem...

Vojenské řemeslo

Kumštu se vyučit je velké soužení, do kláštera jít je velké modlení, a já do kláštera nepůjdu, a já mám kuráž na vojnu, tam sloužit císaři, tam se dobře daří, sloužit pánu nejvyššímu, vždy pucovat na parádu, to já miluju. Rekrutské tance a písně vyprávějící o vojenském životě, dodnes tvoří součást moravského folkloru, a přesto je nám císařsko-královská (c. k.) neboli rakouská armáda, ve které sloužili naši předkové, vzdálená a cizí. Málokdo se dosud zamýšlel nad tím, co by se dělo, kdyby některý ze Slavkovanů zatoužil, podobně jako neznámý autor úvodních řádků, stát se vojákem. A přitom je velmi pravděpodobné, že v rámci vojenského hemžení na sklonku roku 1805 na bojiště zavítal některý z místních rodáků v uniformě. Pátrat po konkrétních jménech je velmi svízelné, proto se budeme muset spokojit s jediným vojákem pocházejícím ze Slavkova, který se v průběhu bitvy v blízkosti svého města nacházel. Byl jím pětatřicetiletý vojín Lorenz Olinger od řadového pěšího pluku č. 29. Protože se jednalo o vyučeného pekaře, byl 15. listopadu převelen do Brna mezi vojáky zajišťující zásobování a odtud s nimi pravděpodobně přesunut k Olomouci. Jen pro ilustraci jeho údělu: jedna rakouská polní pec měla za jeden den upéct 320 porcí chleba, přičemž se u ní po 12 hodinách střídalo pět pekařů.

Jak se Slavkovák Olinger dostal do armády nevíme. Měl k tomu v podstatě dva způsoby. Buď se setkal s vojenskými verbíři a po několika doušcích jimi ochotně nabízeného piva nebo pálenky podlehl vyprávění o bezstarostném životě mezi kamarády, nebo se nechal zlákat výší finančního závdavku pohybující se mezi 10 až 15 zlatými. Možná verbíře i záměrně vyhledal, když hledal dobrodružství, spíše však únik z nějaké těžké životní situace, veden unáhleným rozhodnutím nebo sužován nedostatkem peněz.

Podepsal-li Olinger jako dobrovolník verbíři podsouvané dokumenty, čekalo jej záhy rozčarování, které popsal jeho spolubojovník Karl Johan von Grueber...

Počty dobrovolníků stejně jako ke službě v armádě trestem odsouzených nedokázaly v žádném případě pokrýt potřebu armády, proto byly všechny dědičné země včetně Moravy rozděleny na tzv. najímací okrsky, přidělené jednotlivým pěším plukům. Na základě sčítání lidu byl každý rok k těmto plukům odváděn potřebný počet nováčků. Způsob doplňování armády hodně připomínal všeobecnou brannou povinnost, předpisy ale vymezovaly společenské skupiny, na které se nevztahovala. Navíc mohli rekruti místo sebe poslat náhradníka, nebo teoreticky se z vojny vyplatit velmi vysokou částkou. S odvodem musela souhlasit příslušná vrchnostenská kancelář, což dávalo úředníkům pověstnou možnost zbavovat se nežádoucích osob, většinou ale i oni viděli požadavky na nové rekruty velmi neradi, neboť přicházeli o potřebnou pracovní sílu. Protože mladí muži hledali únik před vojenskou službou v útěcích a skrývání se, byli většinou po úředním oznámení odvodu eskortováni na seřadiště, často v noci a v tajnosti.

Filip Pešek z Todic byl takto překvapen v červenci 1805: *„Jedné noci přišel ouřední slouha ještě s jedním nám neštěstí a škodu přejícím sousedem, vrazili do světnice a naráželi na to, abych já vydanej byl. Mí rodiče myslili, že jsem snad někde nějaký zločin spáchal, ale když zvěděli, že mě tito lidé na vojnu budou brát, tak otec pravil: To jste nepotřebovali nás v nočním čase děsit a tak hanebně přepadnout, mohli jste vzkázat pro něho, on by se jistotně dostavil. Však ale platno nebylo nic, oni mě víc s očí nespustili, musel jsem se bez odporu spěšně oblékat a pak mě vedli jako zločince do vrátnice (cely pro vězně – pozn. autora) a potom časně ráno k odvodu.“*

Bratr vlastníka slavkovského panství, polní zbrojmistr František Václav hrabě Kounic byl majitelem pěšího pluku čís. 20, doplňovaného na moravsko-slezském pomezí. Kounicovo jméno tak bylo součástí oficiálního názvu regimentu, jehož jeden prapor

bojoval i ve slavkovské bitvě. František Václav byl navíc v roce 1805 vojenským zemským velitelem Moravy a od roku 1825 spočívá po boku svých příbuzných v rodové hrobce. Ve Slavkově se nacházely čtyři kasárenské objekty, které nabízely pohodlný pobyt 154 vojákům a ustájení 145 koní. Posádkou se zde střídající rakouští vojáci, často patřící k řadovému pěšímu pluku č. 1, byli považováni za záruku bezpečí a dotvářeli přirozený kolorit města.

Z celkového počtu 63 císařských a císařsko-královských čili rakouských pěších pluků doplňovalo takovýmto způsobem v roce 1805 většinu mužstva osm pluků na Moravě, 14 v Čechách a jeden ve Slezsku. Pro odvedence z Moravy byla v roce 1802 zrušena doživotní vojenská služba a nahrazena s ohledem na druh zbraně službou 10- až 14letou. Když se přiblížila francouzská armáda k Dambořicím, ukryly některé matky své děti na hřbitově. Rozšířila se totiž mezi nimi zvěst o Napoleonově rozkazu k vyvraždění nemluvňat, kterým by zneprátelený rakouský císař přišel o novou generaci vojáků.

Povinnost vojenské služby civilní obyvatelstvo děsila. Většina odvedených se však dříve či později se svým údělem smířila a vojenskému životu přivykla. Zmínek o výraznějším odporu se dochovalo poskrovnu, jedna z nich se přitom váže ke Slavkovu. Na konci prosince roku 1800 sem z Brna připochoval jeden prapor *Legie arcivévody Karla* zformovaný v Hradištském kraji. Když vojáci opouštěli město směrem na Žarošice, málokdo z přihlížejících tušil, že spořádanost tělesa je pouze předstíraná, a že je ovládán vzbouřenci, kteří budou pokořeni až u Zlína.

Přesuny armády vždy vyvolávaly pozornost civilního obyvatelstva, jehož nejčastějším zájmem bylo poptávání se po známých a příbuzných vojácích. V brněnském kraji měl najímací okrsek řadový pěší pluk Lindenau č. 29. Rodáci z Ratíškovíc Jan Koplík, Jakub Macek a Josef Kotásek, stejně jako dva synové Martina Hanuše z Blučiny, odvedení k devětadvacátníkům onoho osudného roku se domů již nevrátili. Ačkoliv ženatí muži bývali z odvodních seznamů

vyřazování, zrovna po Janu Koplíkovi zůstala vdova s dvouletým synem. Z Brna zase pocházel nadporučík von Strüff, který využil pochodu spojenecké armády k Vyškovu a 18. listopadu přenocoval u své rodiny. Doma se znovu objevil večer po bitvě, což barvitě popsal Kajetán Unterweeger: *„Mezi zajatci přišel také ubohý Strüff, pod kterým byli zabiti dva koně a on padl do příkopu a na tomto místě byl zajat spolu s 3000 Rusy musel jít až sem do Brna pěšky. Byl hned propuštěn na čestné slovo a s podmínkou, že může zůstat u své ženy.“*

Po přečtení těchto řádků již nebudou vzbuzovat podivení a nepochopení záznamy podobné žatčanskému z 30. listopadu 1805: *„Hned zapomněli jsme na vše trápení a úzkosti, jakmile jsme bílou uniformu našich shlédli a svou mateřštinu, jíž nás důstojník oslovil, zaslechli, doufali jsme, že budeme již od nepřátel osvobozeni“*, nebo brněnskému: *„Muži, kteří mysleli na vlast, se třásli především zármutkem; úpěnlivě prosili o vítězství pro naše zbraně, byli zasmušilí, když slyšeli o svévoli ruských velitelů a byli zdrceni, že synové země mají napojit svou krví moravskou půdu.“*

Pokřivení historických souvislostí v duchu převládajících ideologií nás vzdálilo hodnotám roku 1805. Příchod Filipa Sedláka z Doubravníku, Vendelína Paula z Pivína, Ondřeje Pánka z Blučiny nebo Magary z Archlebova na slavkovské bojiště ve francouzských uniformách je hoden pozornosti jako zajímavá perlička. Pokud bychom ale hodnotili bitvu prostřednictvím těchto dobrodruhů, mohli bychom sklouznout k velmi zkresleným závěrům, které raději ponecháme v románech nekritických frankofilů rozplývajících se nad tím, kterak se Češi a Moravané svými šavlemi podíleli na toužebně vyhlášeném rozpadu nepravého státního systému. Kromě toho se nám podaří nalézt moravskou krev i v carských uniformách, jak dokládá setkání s ruským vojákem, který se ve Svatobořicích pochlubil: *„Já jsem Příkazský z Volyně v Rusku. Když jsem šel na*

vojnu, můj stařeček mi přikázal: kdyby ses někdy jako voják dostal na Moravu a přišel do moje rodné obce Ratíškovice u Hodonína, zastav se tam v domě číslo 91. Já z toho domu pocházím...“

Výše uvedený text je úryvkem z knihy: PERNES, Jiří – SÁČEK, Karel – KROPÁČKOVÁ, Lubomíra. *Slavkov u Brna – Austerlitz, město nejen se slavnou minulostí*. Slavkov, 2007, s. 107-113, 122-124.

Knihy o celkovém počtu 317 stran je rozdělena do tří základních kapitol: 1) Procházka dějinami města, 2) Slavkov v době Napoleonově a 3) Začátek novodobé historie města.

Slavkov v době Napoleonově pak tvoří sedm podkapitol: Proč je po Slavkovu pojmenována bitva; Vojenské řemeslo; Slavkovské bojiště a jeho obyvatelstvo na počátku 19. století; Nuzný rok 1805; Průběh bitvy; Poté, co utichly zbraně; Nezasluhují chrabří rekové od Slavkova, aby v zapomenutí přišli u nás ani u potomstva, které jsou doplněny více než 170 ilustracemi. Distribuci knihy zajišťuje dle vydavatele bm typy Městský úřad ve Slavkově, např. prostřednictvím e-shop-zamek-slavkov-austerlitz.webnode.cz

Původní adresa příspěvku:

Slavkov v době Napoleonově

- primaplana.net/txt/popular/proc-bitva-u-slavkova.html

Štítky:

[Slavkov 1805](#) | [čeští legionáři](#)

[Zpět](#)